

การเลือกภาษาของป้ายสาธารณะในมหาวิทยาลัยของไทย กรณีศึกษาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

กิตตินาถ เรชาลิลิต^{*}

บทคัดย่อ

การสื่อสารในระดับโลกส่งผลให้บทบาทของภาษาอังกฤษในฐานะภาษานานาชาติเพิ่มขึ้นแม้กระทั่งในสังคมที่ภาษาไทยมีบทบาทสำคัญ เช่น กรุงเทพฯ ฮิบเนอร์ (2006) วิเคราะห์การเลือกภาษาบนป้ายสาธารณะที่ออกโดยหน่วยงานเอกชนและพบบทบาทที่เพิ่มขึ้นของภาษาอังกฤษในหลายพื้นที่ของกรุงเทพฯ โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีชาวตะวันตกอาศัยอยู่มาก เช่นเดียวกับสิริเจริญ (2016) ที่ศึกษาภาวะหลายภาษาบนป้ายสาธารณะของคณะอักษรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและพบว่าภาวะสองภาษาไทยและอังกฤษมีบทบาทสำคัญในบริเวณคณะอักษรศาสตร์ การศึกษาทั้งสองชิ้นนี้แสดงให้เห็นถึงบทบาทที่สำคัญของภาษาไทยโดยมักปรากฏคู่กับภาษาอื่นๆ ที่มีบทบาทน้อยกว่า เช่น ภาษาอังกฤษและภาษาจีน อย่างไรก็ตาม จากการสังเกตพบว่าป้ายสาธารณะในมหาวิทยาลัยไทยบางแห่งมีรูปแบบที่แตกต่างจากรูปแบบที่พบในการศึกษาอื่นๆ ดังนั้นการศึกษานี้จึงมุ่งวิเคราะห์รูปแบบของการเลือกภาษาบนป้ายสาธารณะในมหาวิทยาลัยได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยซึ่งตั้งอยู่ในเขตใจกลางเมืองและมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ซึ่งตั้งอยู่บริเวณชานเมือง ผลการวิเคราะห์พบว่ารูปแบบของป้ายสาธารณะในมหาวิทยาลัยไทยมีรูปแบบเดียวกับป้ายสาธารณะในงานวิจัยอื่นๆ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบรูปแบบของการเลือกภาษาที่แตกต่างออกไปจากผลของงานวิจัยอื่น 4 รูปแบบได้แก่ รูปแบบที่ 1. ใช้รูปแบบการเขียน

---

^{*} ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาต่างประเทศ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ติดต่อได้ที่: kittinata.r@ku.th

แบบหนึ่งภาษาแต่ใช้ภาษาอังกฤษเท่านั้น รูปแบบที่ 2. ใช้รูปแบบการเขียนแบบพ้องความหมายแต่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นหลัก รูปแบบที่ 3. ใช้รูปแบบการเขียนแบบปนภาษาในระดับนามวลีโดยใช้ไทยปนกับภาษาอังกฤษ รูปแบบที่ 4. ใช้รูปแบบการเขียนแบบพหูภาษาแบบอังกฤษ-ไทย ซึ่งสะท้อนให้เห็นบทบาทที่เพิ่มขึ้นของภาษาอังกฤษบนป้ายสาธารณะในมหาวิทยาลัยของไทย ดังเช่นที่สปอลสกี (2009) กล่าวไว้ว่าการเลือกภาษาบนป้ายสาธารณะสะท้อนนโยบายภาษาของมหาวิทยาลัย

คำสำคัญ: ภูมิภาคภาษา; การเลือกภาษา; นโยบายภาษา; ป้ายสาธารณะ

Language Choice of Public Signage in Thai Universities

A Case Study of Chulalongkorn University and Kasetsart University

Kittinata Rhekhalilit^{*}

Abstract

As a result of global communication, the role of English as an international language has obviously increased even in a Thai-dominant society like Bangkok. Huebner (2006) analyzed the language choice on non-government public signs and found the increasingly dominant role of English in several neighborhoods of Bangkok, especially in those in which many Westerners resided. Similarly, Siricharoen (2016) studied multilingualism on public signs at the Faculty of Arts, Chulalongkorn University and found that Thai-English bilingualism was prominent in the common areas of the faculty. These two studies confirmed the role of Thai as the dominant language and the subordinate role of foreign languages such as English and Chinese. However, I have noticed that many public signs in Thai universities are written with patterns different from those found in other studies. As a result, this study was conducted to analyze the pattern of language choice on public signs in two Thai state universities. The data were collected at Chulalongkorn University, located at the city center, and Kasetsart University, located on the outskirts.

---

^{*} Assistant Professor, Department of Foreign Languages, Faculty of Humanities, Kasetsart University, e-mail: kittinata.r@ku.th

Similar to previous studies, the analysis reveals the major role of Thai on public signs. However, when analyzing the patterns, I found four additional patterns deviating from the norm of dominant Thai, namely 1) monolingual English signs, 2) signs carrying the same message in English and Thai with English as the main language, 3) signs on which appear a mixture of English and Thai noun phrases and 4) signs on which there is a wider variety in the mixture of English and Thai. The language patterns of these public signs reflect the increasing role of English in the two universities, indicating as Spolsky (2009) observed that the language choice on public signs can reflect the language policy of the university.

Keywords: Linguistic Landscape; Language Choice; Language Policy; Public Sign

1. บทบาทของภาษาอังกฤษในแวดวงการศึกษา

ในปัจจุบันเทคโนโลยีในการสื่อสารที่รวดเร็วส่งผลให้บทบาทของภาษาอังกฤษนั้นเพิ่มขึ้นในระดับนานาชาติ ดังที่ คริสตัล (Crystal, 2012) กล่าวว่า เมื่อไรที่เราเดินทาง เราสามารถพบเห็นภาษาอังกฤษได้ทั่วไปไม่ว่าจะเป็นบนป้ายสาธารณะหรือในโฆษณา บทบาทของภาษาอังกฤษนั้นเพิ่มขึ้นแม้กระทั่งในสังคมที่ใช้ภาษาประจำชาติเป็นสำคัญดังเช่นในประเทศไทยที่มีภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติอยู่แล้วแต่บทบาทของภาษาอังกฤษก็ยังเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อประเทศไทยได้เข้าสู่ประชาคมอาเซียนร่วมกับประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 9 ประเทศ บทบาทของภาษาอังกฤษเพิ่มมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเมื่อกฎบัตรอาเซียนได้กำหนดให้ ภาษาอังกฤษเป็นภาษาในการทำงาน (Working language) ระหว่างประเทศสมาชิก ในประเทศไทยเอง คนไทยจำนวนมากจึงเริ่มต้นตัวและหันมาให้ความสำคัญกับภาษาอังกฤษ มีโรงเรียนสอนภาษาเพิ่มมากขึ้นหลายโรงเรียนและมหาวิทยาลัยได้เพิ่มหลักสูตรหรือวิชาที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นหลักในการเรียนการสอน ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าภาษาอังกฤษเข้ามามีบทบาทในการศึกษาไทยมากขึ้นจากการเป็นภาษาต่างประเทศมาเป็นภาษาที่ใช้ในสื่อการเรียนการสอนทั้งในโรงเรียนและมหาวิทยาลัย ดังนั้น จากเหตุผลดังกล่าวจึงเป็นที่น่าสนใจว่าภาษาอังกฤษจะเข้ามามีบทบาทในโรงเรียนและมหาวิทยาลัยไทยซึ่งเป็นสถาบันการเรียนรู้ของสังคมไทยอย่างไร ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาบทบาทของภาษาอังกฤษที่ใช้บนป้ายสาธารณะในมหาวิทยาลัยรัฐของไทย 2 มหาวิทยาลัยได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยรายละเอียดในเรื่องการเก็บข้อมูลจะกล่าวถึงโดยละเอียดต่อไปในหัวข้อ 3. การเก็บข้อมูล โดยมุ่งเน้นศึกษารูปแบบการเลือกภาษาบนป้ายสาธารณะที่ปรากฏในมหาวิทยาลัยทั้งสอง เพื่ออภิปรายถึงบทบาทของภาษาอังกฤษและนโยบายภาษาของสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาทั้งสองที่สะท้อนบนป้ายสาธารณะ ผู้วิจัยหวังว่างานวิจัยนี้จะส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบการเลือกภาษาในแวดวงการศึกษาของไทยมากขึ้น

2. แนวคิดสำคัญและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงแนวคิดสำคัญและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ 2.1 แนวคิดเรื่องการเลือกภาษาและนโยบายภาษา และ 2.2 แนวคิดทางภูมิทัศน์ภาษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 การเลือกภาษา (Language Choice) และนโยบายภาษา (Language Policy)

ในสังคมหลายภาษาซึ่งมีภาษาที่ใช้มากกว่าหนึ่งภาษา เป็นเรื่องปกติที่ผู้พูดในสังคมนั้นๆ มักจะต้องเลือกใช้ภาษาใดภาษาหนึ่งหรือมากกว่าหนึ่งภาษาด้วยการสลับสองภาษาในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน ยกตัวอย่างเช่น ในชุมชนของชาวโปรตุเกสในลอนดอน จากการศึกษานี้ของโฮมส์ (Holmes, 2013) พบว่า ผู้พูดชาวโปรตุเกสจะเลือกใช้ระหว่างภาษาโปรตุเกสและภาษาอังกฤษในสถานการณ์ที่แตกต่างกันกล่าวคือ ผู้พูดในชุมชนนี้มักเลือกใช้ภาษาโปรตุเกสเมื่อพูดกับคนในครอบครัวหรือพูดในโบสถ์ ในขณะที่มักจะเลือกใช้ภาษาอังกฤษเมื่อพูดในที่ทำงานหรือสถานศึกษา

การเลือกภาษานั้นไม่ได้เกิดขึ้นอย่างกะทันหันแต่จะถูกกำหนดด้วยปัจจัยทางสังคมบางประการ ฟิชแมน (Fishman, 1972) เสนอว่า การเลือกภาษานั้นจะขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญสามประการ ได้แก่

1. ผู้ร่วมสนทนา (Participant) หมายถึง ผู้ที่มีส่วนร่วมในการสนทนา ซึ่งไม่ได้กำหนดด้วยตัวบุคคล แต่เป็นการกำหนดด้วยบทบาทของผู้ร่วมสนทนา เช่น พ่อแม่-ลูก อาจารย์-นักเรียน หรือ นายจ้าง-ลูกจ้าง

2. หัวข้อเรื่อง (Topic) หมายถึง หัวข้อของการสนทนานั้นเช่นการสนทนาทางวิชาการ หรือการไปเที่ยวในวันหยุดของครอบครัว

3. สถานที่ (Location) หมายถึง สถานที่ในการสนทนา เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล หรือสถานที่ราชการ

ปัจจัยทั้งสามนี้ ฟิชแมนเรียกรวมกันว่า แวดวง (Domain) การเลือกภาษาตามแวดวงนี้ไม่ใช่เป็นเรื่องเฉพาะปัจเจกบุคคล แต่เป็นลักษณะร่วมกันทางสังคม

หรือภาพรวมการใช้ภาษาของสังคม (Sociolect) โดยพิชแมนเสนอว่าแฉวงในการเลือกภาษาสามารถแบ่งได้เป็น 5 แฉวง ได้แก่ แฉวงครอบครัว (Family) แฉวงเพื่อน (Friendship) แฉวงศาสนา (Religion) แฉวงการศึกษา (Education) และ แฉวงการทำงาน หรือการทำงาน (Employment)

บางครั้งการศึกษาการเลือกภาษาอาจจะเลือกศึกษาในแฉวงใดแฉวงหนึ่ง ยกตัวอย่างเช่น การศึกษาของเมย์และคณะ (Mei et al., 2016) มุ่งศึกษาการเลือกภาษาในแฉวงการศึกษาของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยในประเทศมาเลเซีย ซึ่งเป็นสังคมหลายภาษาโดยใช้ภาษามาเลย์ ภาษาอังกฤษ ภาษาจีนและภาษาทมิฬ โดยเมย์พบว่า ภาษาที่อาจารย์มหาวิทยาลัยใช้ในเวลาสนทนาในเรื่องวิชาการมากที่สุดคือภาษาอังกฤษ ยกเว้นเวลาที่คู่สนทนาเป็นมีเชื้อสายเดียวกับตนจะเลือกใช้ภาษาชาติพันธุ์มากกว่า เช่น เมื่อคุยกับนักศึกษาเชื้อสายมาเลย์อาจารย์อาจจะเลือกใช้ภาษามาเลย์แทนภาษาอังกฤษ และจะเลือกใช้ภาษาตามชาติพันธุ์ของคู่สนทนาที่แตกต่างจากตน เพียงแค่ 3% เท่านั้น ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าแม้แต่ในแฉวงการศึกษาอย่างเดียวยังพบการเลือกภาษาที่แตกต่างกัน จึงเป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งว่าการเลือกภาษาในแฉวงการศึกษานั้นมีความหลากหลายในตัวเอง

การเลือกภาษาอาจจะสะท้อนให้เห็นถึงนโยบายภาษาของสังคมนั้นๆ ได้อีกด้วย สปอลสกีและแลมเบิร์ต (Spolsky & Lambert, 2006: 561) ได้อธิบายนโยบายภาษา (Language policy) ไว้ว่าหมายถึง การกระทำใดๆ โดยผู้มีอำนาจเหนือกว่าทั้งแบบเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้ภาษาของคนอื่นที่อยู่ในการปกครองของตน (“actions taken by formal authorities such as governments or other agencies or people who believe that they have authority, such as parents, teachers, or academies, to modify language choices made by those they claim to have under their control”)

การกำหนดนโยบายภาษาในแฉวงการศึกษาอาจสามารถสะท้อนออกมาได้ในหลายรูปแบบ เช่น การกำหนดให้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อในการเรียนการสอนในชั้นเรียน การห้ามมิให้ใช้ภาษาถิ่นในโรงเรียนและอนุญาตให้ใช้เฉพาะภาษาไทยมาตรฐานเท่านั้น รวมถึงการเลือกภาษาที่ปรากฏบนป้ายสาธารณะภายในสถาน

ศึกษาอีกด้วย ดังนั้นหากเราศึกษารูปแบบการเลือกภาษาของมหาวิทยาลัยเราน่าจะสามารถอนุมานถึงนโยบายภาษาที่กำหนดโดยผู้มีอำนาจในมหาวิทยาลัยนั้นๆ ได้ อีกด้วย ดังเช่นที่ผู้วิจัยจะอภิปรายในบทความฉบับนี้

2.2 ภูมิทัศน์ภาษา (Linguistic Landscape)

ดังที่ได้กล่าวถึงไปแล้วว่าในสังคมหลายภาษาการเลือกภาษาในสถานการณ์หรือแวดวงต่างๆ เป็นปรากฏการณ์ทางภาษาที่ปกติและเกิดขึ้นทั่วไป ดังนั้นจึงเป็นที่น่าสนใจว่านอกเหนือจากการพูดแล้ว การเลือกภาษาบนป้ายสาธารณะมีความหลากหลายอย่างไรในสังคมหลายภาษาจากมุมมองของนักภาษาศาสตร์สังคม เนื่องจากป้ายสาธารณะเป็นตัวแทนที่สังเกตทางสายตาได้ง่ายของชุมชนนั้นๆ จึงมีงานวิจัยจำนวนหนึ่งมุ่งศึกษาการเลือกภาษาบนป้ายสาธารณะในชุมชนหลายภาษา โดยเรียกว่าภูมิทัศน์ภาษา หรือ Linguistic Landscape ซึ่งมีมาตั้งแต่มนุษย์รู้จักการใช้ภาพแทนความ (Coulmas, 2009) แต่อย่างไรก็ตาม ในฐานะของการวิจัยสมัยใหม่แขนงหนึ่งนั้น ภูมิทัศน์ภาษา คือ การศึกษาภาษาที่เขียนในพื้นที่สาธารณะ ซึ่งรวมถึง “การมองเห็นและการปรากฏของภาษาบนป้ายสาธารณะและป้ายพาณิชย์ในขอบเขตใดขอบเขตหนึ่งหรือบริเวณใดบริเวณหนึ่ง” (Landry and Bourhis, 1997: 23)

ฮิบเนอร์ (Huebner, 2006) ศึกษาการเลือกภาษาของภูมิทัศน์ภาษาในพื้นที่ที่แตกต่างกันของกรุงเทพมหานครและเขตปริมณฑลโดยจำแนกป้ายเป็นสองชนิด ได้แก่ป้ายที่ออกโดยรัฐ (Government signs) และป้ายที่ออกโดยหน่วยงานเอกชน (Non-government signs) ป้ายที่ออกโดยรัฐมักเลือกใช้ภาษาไทยเป็นหลักโดยอาจปรากฏร่วมกับภาษาอังกฤษ ฮิบเนอร์จึงสรุปว่า ภาษาอังกฤษเป็นอีกหนึ่งภาษาราชการที่ใช้โดยหน่วยงานรัฐ นอกจากนี้เมื่อพิจารณาป้ายที่ออกโดยหน่วยงานเอกชน พบว่ามีการแปรของการเลือกภาษาในแต่ละพื้นที่ของกรุงเทพมหานครตามผู้อยู่อาศัยในพื้นที่นั้นๆ ยกตัวอย่างเช่น ย่านที่ใช้ภาษาไทยเป็นหลักเช่น เกาะเกี๊วดปทุมธานี ย่านที่ใช้ป้ายสองภาษาไทย-อังกฤษเป็นหลัก เช่น สยามสแควร์ สะพานหัน และถนนสุขุมวิท และย่านที่พบภาษาอังกฤษมากกว่าภาษาอื่น ๆ เช่น ถนน

ข่าวสาร ซอยนานา จึงอาจสรุปได้ว่าอิทธิพลของภาษาอังกฤษมีความเข้มข้นแตกต่างกันในพื้นที่ของกรุงเทพมหานคร

มีงานวิจัยจำนวนหนึ่งเน้นศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเลือกภาษาทางภูมิทัศน์ภาษากับแวดวงทั้งเปรียบเทียบกับข้ามแวดวงหรือศึกษาในแวดวงใดแวดวงหนึ่ง โดยเฉพาะในแวดวงการศึกษา เช่น อรุณเรือง สิริเจริญ (Siricharoen, 2016) ศึกษาภูมิทัศน์ภาษาของคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและพบว่าภาษาอังกฤษมีบทบาทมากบนป้ายสาธารณะของคณะอักษรศาสตร์ แม้ว่าคณะอักษรศาสตร์จะมีหลักสูตรภาษาต่างประเทศมากมายแต่ภาษาอังกฤษก็ยังเป็นภาษาที่มีบทบาทเหนือภาษาอื่น ๆ อยู่ดี ทั้งนี้การศึกษาของอรุณเรืองสอดคล้องกับงานวิจัยหลายชิ้นที่ศึกษาภูมิทัศน์ภาษาในมหาวิทยาลัย เช่น การศึกษาของหวาง (Wang, 2015) ที่วิเคราะห์ภูมิทัศน์ภาษาในมหาวิทยาลัยคิงวูในประเทศญี่ปุ่น ซึ่งพบว่า ป้ายต่างๆ ในมหาวิทยาลัยคิงวู วิทยาเขตโอโตะมักมีรูปแบบเป็นป้ายสองภาษาญี่ปุ่น-อังกฤษถึงแม้ว่าภาษาญี่ปุ่นจะมีบทบาทมากกว่าก็ตาม นอกจากนี้ หวางยังได้สอบถามทัศนคติของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยคิงวูเกี่ยวกับการใช้ภาษาบนป้ายสาธารณะในเขตมหาวิทยาลัย โดยนักศึกษาระบุว่ารู้สึกพึงพอใจกับป้ายหลายภาษาในเขตมหาวิทยาลัย

ข้อค้นพบของหวางสอดคล้องกับการศึกษาของเดรปเปอร์และนีไลเยกา (Draper & Nilaiyaka, 2015) ที่พบว่านักศึกษาในมหาวิทยาลัยขอนแก่นมีทัศนคติที่ดีต่อป้ายหลายภาษาในเขตมหาวิทยาลัยโดยนักศึกษาส่วนมากเชื่อว่า การใช้ภาษาอังกฤษควบคู่กับภาษาถิ่นอีสานของไทยจะทำให้เรียนรู้คำศัพท์ได้มากขึ้นเพราะพบเห็นได้ในชีวิตประจำวันอย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตาม การศึกษาที่กล่าวมาเห็นตรงกันว่าแม้ว่าภาษาอังกฤษมีบทบาทสำคัญในภูมิทัศน์ภาษาของแวดวงการศึกษาไทยแต่ภาษาไทยในฐานะภาษาประจำชาตินั้นยังมีบทบาทสำคัญมากกว่า โดยพบว่าป้ายหนึ่งภาษาที่เป็นภาษาไทยมักปรากฏมากกว่าภาษาอังกฤษและในป้ายสองภาษามักจะมีรูปแบบที่ภาษาไทยเด่นกว่าภาษาอังกฤษ ซึ่งจากแนวคิดเรื่องภูมิทัศน์ภาษานั้นเมื่อศึกษาการเลือกภาษาในสังคมใดสังคมหนึ่งจะสามารถสะท้อนนโยบายภาษาของสังคมนั้นๆ ได้ เราจึงอาจสรุปได้ว่านโยบายภาษาของสังคมไทยยังให้ความสำคัญกับภาษาไทยอยู่นั่นเอง

3. การเก็บข้อมูล

การศึกษาคั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์ว่าการเลือกภาษาบนป้ายสาธารณณะของมหาวิทยาลัยรัฐสองแห่งได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยมีสมมติฐานของการวิจัยคือป้ายสาธารณะส่วนมากใช้ภาษาไทยมากกว่าภาษาอังกฤษ ทั้งนี้ หากพบภาษาอังกฤษมักจะเป็นภาษาที่สองและปรากฏอยู่ได้ข้อความภาษาไทย โดยข้อความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษจะมีความหมายเหมือนกัน ผู้วิจัยกำหนดขั้นตอนในการดำเนินงานวิจัยของภูมิทัศน์ภาษาแวดวงการศึกษา ทั้งหมด 4 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้ 1) การคัดเลือกจุดเก็บข้อมูล 2) การคัดเลือกข้อมูล 3) การวิเคราะห์ข้อมูล และ 4) การสรุปผล

3.1 การคัดเลือกจุดเก็บข้อมูล (Site Selection)

สำหรับการคัดเลือกจุดเก็บข้อมูลในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลจากสถาบันการศึกษาสองแห่งได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เพราะมหาวิทยาลัยทั้งสองแห่งเป็นมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงและได้รับการยอมรับในระดับชาติ มีหลักสูตรหลายภาษาทั้งภาษาไทยและหลักสูตรนานาชาติ โดยจุฬาลงกรณ์เป็นตัวแทนของสถาบันการศึกษาที่ตั้งอยู่ในเขตใจกลางเมืองและมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นตัวแทนของสถาบันการศึกษาที่อยู่ในเขตชานเมือง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและครบถ้วน นอกจากนี้ภายในแต่ละมหาวิทยาลัย ผู้วิจัยยังคัดเลือกจุดเก็บข้อมูลตามพื้นที่ต่างๆ ดังแสดงในตาราง 3.1 ต่อไปนี้

ตาราง 3.1

จุดเก็บข้อมูล

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
คณะอักษรศาสตร์	คณะมนุษยศาสตร์
คณะวิศวกรรมศาสตร์	คณะวิศวกรรมศาสตร์
คณะครุศาสตร์	คณะศึกษาศาสตร์
โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
บริเวณโดยรอบมหาวิทยาลัย	บริเวณโดยรอบมหาวิทยาลัย

ผู้วิจัยคัดเลือกพื้นที่ภายในมหาวิทยาลัยมีความคล้ายคลึงกัน อันได้แก่คณะที่เป็นตัวแทนของการศึกษาศายศิลป์ได้แก่ 1. คณะอักษรศาสตร์และคณะมนุษยศาสตร์ที่มีหลักสูตรเน้นการเรียนการสอนด้านภาษาต่างๆ ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ 2. คณะวิศวกรรมศาสตร์ที่เป็นตัวแทนของคณะที่เน้นการเรียนการสอนทางวิทยาศาสตร์ 3. คณะครุศาสตร์และคณะศึกษาศาสตร์ที่เป็นตัวแทนของหลักสูตรเน้นด้านการเรียนการสอน 4. โรงเรียนสาธิตเป็นตัวแทนของสถาบันการศึกษาในระดับมัธยมและประถมศึกษา และสุดท้าย 5. บริเวณโดยรอบมหาวิทยาลัย หมายถึงพื้นที่ที่ไม่ได้เป็นของคณะใดๆ ที่กล่าวมาข้างต้น โดยอยู่ภายใต้การดูแลของส่วนกลางของมหาวิทยาลัย รวมทั้งป้ายต่างๆ ที่สามารถมองเห็นได้จากภายนอกมหาวิทยาลัย

3.2 การคัดเลือกข้อมูล (Data Collection)

เมื่อเก็บข้อมูลเรียบร้อยแล้วในขั้นแรกผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์สำหรับการคัดเลือกข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ทั้งหมด 2 เกณฑ์ โดยเกณฑ์แรก คือเกณฑ์ทางด้านความหมาย สามารถจำแนกออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ประเภทแรก คือป้ายที่นำมาวิเคราะห์จะคัดเลือกเฉพาะป้ายประกาศสาธารณะที่ปรากฏอยู่ในสถาบันการศึกษา โดยจำแนกออกเป็น 1.ป้ายสถานที่ หมายถึง ป้ายที่ติดเพื่อบอกสถานที่เช่น ชื่ออาคาร ชื่อภาควิชา หรือชื่อสถานที่ รวมถึงป้ายประกาศที่ปรากฏในอาคารโดยมีเป้าหมาย

สื่อสารคือ นิสิต นักศึกษาและอาจารย์ในมหาวิทยาลัย และ 2. ป้ายกฎ คือ ป้ายที่บอกกฎให้ปฏิบัติตามหรือห้ามปฏิบัติ ซึ่งออกโดยหน่วยงานที่รับผิดชอบในมหาวิทยาลัย เช่นออกโดยหน่วยงานที่กำกับดูแลความเรียบร้อยในมหาวิทยาลัย หรือออกโดยคณะต่างๆ ที่กำกับดูแลพื้นที่นั้นๆ เกณฑ์ถัดมาคือ ป้ายที่นำมาวิเคราะห์ต้องไม่เป็นป้ายที่มีความหมายเหมือนกันจนมีลักษณะเป็นป้ายเดียวกัน กล่าวคือ หากพบป้ายที่ติดตั้งต่างสถานที่กัน แต่มีเนื้อความหรือลักษณะเดียวกันจะจัดทิ้งให้เหลือป้ายที่นำมาวิเคราะห์เพียงป้ายเดียวเท่านั้น ทั้งนี้การวิจัยนี้จะไม่เก็บข้อมูลป้ายประกาศอื่นๆ เช่นป้ายประกาศกิจกรรมต่างๆ ของนิสิต ป้ายประชาสัมพันธ์กิจกรรมที่ไม่ได้ออกโดยหน่วยงานของมหาวิทยาลัย ทั้งนี้เพราะการวิจัยนี้มุ่งเน้นการศึกษาภูมิทัศน์ภาษาเพื่อสะท้อนนโยบายภาษาในระดับบนลงล่าง (Top-down policy) ที่เน้นนโยบายภาษาที่กำหนดจากหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่จึงเน้นเฉพาะป้ายที่ออกโดยหน่วยงานของมหาวิทยาลัยเท่านั้น

เกณฑ์การคัดเลือกข้อมูลยังมีอีกประการหนึ่ง คือเกณฑ์ลักษณะทางกายภาพและสถานที่ติดตั้ง สามารถจำแนกของป้ายออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ป้ายหลัก (Major signs) ป้ายเสริม (Extended signs) และป้ายที่ประตูหรือหน้าต่าง (Doors and windows) หากป้ายที่เก็บข้อมูลมีลักษณะไม่ตรงกับเกณฑ์ที่กำหนดก็จะจัดทิ้งไป

เกณฑ์ที่ใช้ในการจำแนกป้ายตามลักษณะทางกายภาพและสถานที่ติดตั้งจำแนกออกเป็น 3 ประเภท กล่าวคือ 1) ป้ายหลัก หมายถึง ป้ายที่ติดตั้งถาวร มีลักษณะทางกายภาพเคลื่อนย้ายได้ยากหรือเคลื่อนย้ายไม่ได้ (ดังแสดงในภาพที่ 3.1) 2) ป้ายเสริม หมายถึง ป้ายที่มีลักษณะทางกายภาพเคลื่อนย้ายหรือเปลี่ยนแปลงได้ แต่เป็นป้ายที่มีที่ติดตั้งประจำ เช่น ติดตั้งประจำยูริมฟุตบาท (ดังแสดงในภาพที่ 3.2) และ 3) ป้ายที่ประตูหรือหน้าต่าง หมายถึง ป้ายที่ติดอยู่บนประตูหรือหน้าต่าง แต่เป็นป้ายที่มีระยะเวลาในการติดตั้งเป็นเวลานานหรือถาวร (ดังแสดงในภาพที่ 3.3)

ภาพที่ 3.1. ป้ายหลัก: ป้ายชื่ออาคารคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์

ภาพที่ 3.2. ป้ายเสริม: ป้ายประชาสัมพันธ์บริเวณริมรั้วจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 3.3. ป้ายประตูหรือหน้าต่าง: ป้ายชื่อภาควิชาภาษาศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เมื่อเก็บข้อมูลจากสถาบันการศึกษาทั้งสองแห่งเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้นำมาใส่รหัสในโปรแกรม Microsoft Excel เพื่อจัดการข้อมูลอย่างเป็นระบบและนำมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติร้อยละเพื่อเปรียบเทียบการเลือกภาษาบนป้ายสาธารณะตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ดังที่ได้กล่าวข้างต้นแล้วว่าวัตถุประสงค์ของการศึกษาคั้งนี้คือการวิเคราะห์รูปแบบการเลือกภาษาและเปรียบเทียบรูปแบบการเขียนบนป้ายสาธารณะที่พบในการเก็บข้อมูลจากมหาวิทยาลัยรัฐทั้งสอง ผลการวิเคราะห์จึงแบ่งออกเป็นสองส่วนได้ดังนี้ 4.1 การเลือกภาษาและ 4.2 รูปแบบการใช้ภาษาบนป้ายสาธารณะ

4.1 การเลือกภาษา บนป้ายสาธารณะในมหาวิทยาลัย

ผู้วิจัยวิเคราะห์การเลือกภาษาโดยพิจารณาจากรูปแบบการเขียนของป้ายที่ปรากฏในแวดวงการศึกษาโดยประยุกต์จากแนวคิดของแบ็คเคาส์ (Backhaus, 2007: 70-71) โดยแบ่งรูปแบบของการเขียนบนป้ายสาธารณะออกเป็น 4 ประเภท ดังต่อไปนี้ 1. ป้ายที่มีรูปแบบการเขียนแบบพ้องความหมาย (Homophonic) คือ การเขียนภาษาในป้ายมากกว่า 1 ภาษา แต่ทุกข้อความมีความหมายเหมือนกัน ดังในภาพตัวอย่างที่ 4.1 2) การเขียนแบบปนภาษา (Mixed) คือ การเขียนภาษาในป้ายมากกว่า 1 ภาษาปนกันในระดับคำ หรือการเขียนภาษาในป้ายมากกว่า 1 ภาษา แต่มีความหมายคล้ายกันเพียงบางส่วน ในภาพตัวอย่างที่ 4.2 3) การเขียนแบบพหูภาษา (Polyphonic) คือ การเขียนภาษาในป้ายมากกว่า 1 ภาษา แต่ข้อความนั้นมีความหมายต่างกัน ในภาพตัวอย่างที่ 4.3 และ 4) การเขียนแบบหนึ่งภาษา (Monophonic) หมายถึง การเขียนภาษาในป้ายเพียงภาษาเดียว ดังเช่นในตัวอย่างที่ 4.4

ภาพที่ 4.1. ป้ายชื่ออาคารภาควิชาวิศวกรรมโยธา คณะวิศวกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 4.1 เป็นตัวอย่างของป้ายที่มีการเขียนแบบพ้องความหมาย โดยพบว่าข้อความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษถูกเลือกใช้บนป้ายสาธารณะและทั้งสองข้อความมีความหมายเดียวกัน ในขณะที่ภาพ 4.2 แสดงตัวอย่างของป้ายที่มีรูปแบบการเขียนปนภาษา กล่าวคือใช้คำว่า ห้อง ที่เป็นภาษาไทย แต่ใช้ CHASSISS DYNAMO ด้วยภาษาอังกฤษ จึงตัดสินให้เป็นป้ายแบบมีการปนภาษา

ภาพที่ 4.2. ป้ายติดหน้าห้อง Chassis Dynamo คณะวิศวกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ส่วนตัวอย่างที่ 4.3 เป็นตัวอย่างของป้ายที่มีรูปแบบการเขียนแบบพหุภาษานั้นคือพบการใช้ภาษาทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ แต่ไม่พบข้อความที่มีความ

หมายร่วมกัน กล่าวคือใช้ข้อความภาษาอังกฤษ Welcome KU Freshy 76 เป็นการต้อนรับนิสิตใหม่ แต่ใช้ข้อความภาษาไทย จำหน่ายอุปกรณ์เครื่องแบบนิสิตหญิง ซึ่งมีความหมายไม่เหมือนกัน ส่วนตัวอย่าง 4.4 เป็นตัวอย่างของป้ายที่มีรูปแบบการเขียนภาษาเดียว คือปรากฏแต่การใช้แต่ภาษาอังกฤษเท่านั้น

ภาพที่ 4.3. ป้ายหน้าศูนย์หนังสือเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

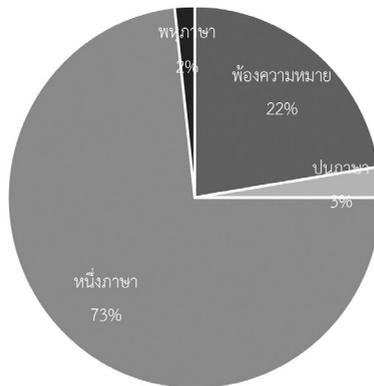
ภาพที่ 4.4. ป้ายกฎที่มีรูปแบบการเขียนแบบหนึ่งภาษาโดยใช้เฉพาะภาษาอังกฤษ

จากรูปแบบทั้งสิ้น ผู้วิจัยพบว่ารูปแบบการเขียนในป้ายสาธารณะของแวดวงการศึกษาที่มีทั้ง 4 รูปแบบได้มีการปรากฏในความถี่ที่แตกต่างกัน ดังที่สรุปในแผนภูมิ 4.1 ต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 4.1

ค่าเฉลี่ยรูปแบบการเขียนบนป้ายสาธารณะของแวดวงการศึกษา

รูปแบบการเลือกภาษาบนป้ายสาธารณะในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากแผนภูมิข้างต้น พบว่ารูปแบบการเขียนบนป้ายสาธารณะของแวดวงการศึกษาโดยมากใช้รูปแบบการเขียนแบบหนึ่งภาษา คิดเป็นร้อยละ 73 ส่วนรูปแบบการเขียนที่พบเป็นลำดับสองคือรูปแบบการเขียนแบบพ้องภาษาคิดเป็นร้อยละ 22 ในขณะที่รูปแบบปนภาษาและพหุภาษาพบรวมกันแค่ร้อยละ 5 อย่างไรก็ตามแม้ว่าการเขียนแบบหนึ่งภาษาจะปรากฏมากที่สุดแต่เมื่อพิจารณารูปแบบการเขียนที่มีมากกว่าหนึ่งทั้งแบบพ้องความหมาย แบบปนภาษา และแบบพหุภาษารวมกันแล้ว พบว่าการเขียนแบบมากกว่าหนึ่งภาษาปรากฏมากกว่าร้อยละ 25 ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า แม้ว่ารูปแบบการเขียนแบบหนึ่งภาษาจะมีบทบาทมากในแวดวงการศึกษา แต่รูปแบบการเขียนแบบหลายภาษาสามารถพบได้เพียงหนึ่งในสี่ของป้ายในแวดวงการศึกษาทั้งหมด จึงอาจอนุมานได้ว่าป้ายสาธารณะในมหาวิทยาลัยทั้งสองแห่งนิยมการเขียนแบบหนึ่งภาษาโดยใช้ภาษาใดภาษาหนึ่งมากกว่าการเขียนแบบหลายภาษาถึงสามเท่า

เมื่อพิจารณาเฉพาะป้ายที่มีรูปแบบการเขียนแบบพ้องความหมาย พบว่าภาษาที่ใช้ในป้ายสาธารณะที่มีรูปแบบนี้มักเป็นภาษาไทยกับภาษาอังกฤษ โดยพบว่าภาษาไทยมักปรากฏอยู่ด้านบน หรือด้านซ้ายของป้ายจำนวน 72 ป้าย คิดเป็นร้อยละ 92 ในขณะที่ป้ายที่มีภาษาอังกฤษอยู่ด้านบนหรือด้านซ้ายเพียง 4 ป้าย คิดเป็นร้อยละ 5 และพบป้ายหลายภาษาที่มีรูปแบบหลายภาษาได้แก่ ภาษาไทย อังกฤษ จีน และญี่ปุ่นเพียง 2 ป้าย คิดเป็นร้อยละ 3 โดยสรุปในตาราง 3.2 และแผนภูมิ 3.2 ด้านล่างนี้

ตารางที่ 3.2

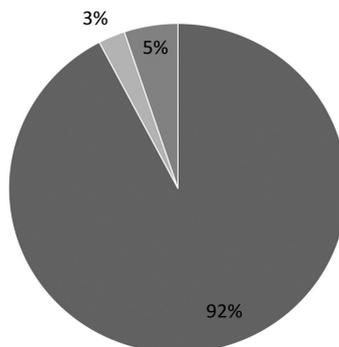
จำนวนป้ายจำแนกตามภาษาที่ปรากฏในรูปแบบการเขียนแบบพ้องความหมาย

	การเขียนแบบพ้องความหมาย
ไทยอังกฤษ-	72
อังกฤษไทย -	4
ไทยญี่ปุ่น-จีน-อังกฤษ-	2
รวม	78

แผนภูมิที่ 3.2

จำนวนป้าย (คิดเป็นร้อยละ) จำแนกตามภาษาที่ปรากฏในรูปแบบการเขียนแบบพ้องความหมาย

■ ไทย-อังกฤษ ■ ไทย-อังกฤษ-จีน-ญี่ปุ่น ■ อังกฤษ-ไทย

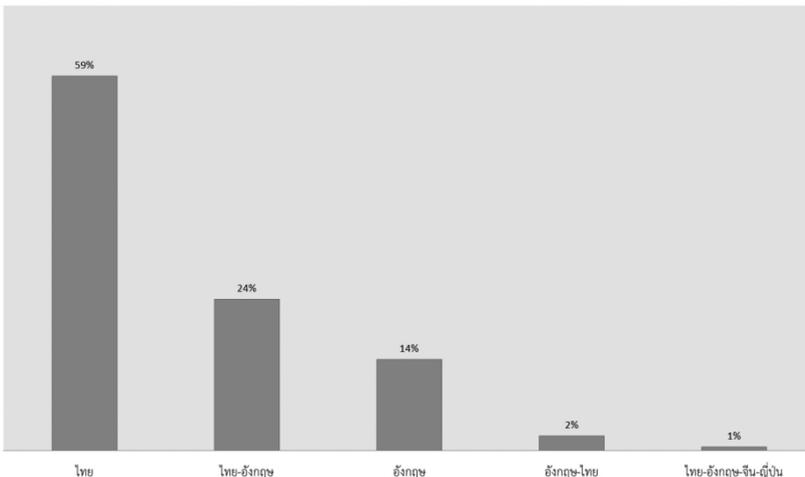
จากแนวคิดของเบนราฟาเอลและคณะ (Ben-Refael et al, 2006) ที่บอกว่าการเลือกภาษาที่ปรากฏบนป้ายสาธารณะสามารถจำแนกบทบาทที่แตกต่างกันของภาษาในสังคมได้ด้วยความสัมพันธ์เชิงอำนาจของเจ้าของภาษานั้นๆ โดยสะท้อนจากตำแหน่งการวาง ขนาด สี แบบอักษรของภาษา ในกรณีศึกษาที่พบว่าป้ายสาธารณะส่วนมากเกือบร้อยละ 95 ใช้ภาษาไทยในตำแหน่งที่เด่นกว่าภาษาอังกฤษจึงอนุมานได้ว่า ภาษาไทยเป็นภาษาที่มีบทบาทสำคัญในป้ายแบบสองภาษาในแวดวงการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ในตอนต้น

การวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมมา พบว่าผลการวิเคราะห์ข้อมูลสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ นั่นคือ ภาษาไทยเป็นภาษาหลักที่ปรากฏบนป้ายสาธารณะในสถาบันการศึกษาของไทย แต่อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่า การปรากฏของภาษาอังกฤษในป้ายสาธารณะมีอัตราส่วนที่น่าสนใจ ดังสรุปในแผนภูมิ 3.3 ต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 3.3 :

ค่าเฉลี่ยการเลือกใช้ภาษาในป้ายสาธารณะของแวดวงการศึกษา

การเลือกภาษาบนป้ายสาธารณะในมหาวิทยาลัยไทย

แผนภูมิ 3.3 แสดงให้เห็นว่าภาษาไทยเป็นภาษาหลักที่ใช้บนป้ายสาธารณะ โดยปรากฏทั้งในป้ายหนึ่งภาษาคือภาษาไทยภาษาเดียว โดยเป็นร้อยละ 59 และปรากฏในป้ายสองภาษา คือปรากฏพร้อมกับภาษาอังกฤษ คิดเป็นร้อยละ 26 แบ่งเป็น ไทย-อังกฤษ ร้อยละ 24 และ อังกฤษ-ไทย ร้อยละ 2 นอกจากนี้ยังปรากฏในป้ายหลายภาษาโดยปรากฏพร้อมกับภาษาอังกฤษ ภาษาจีน และภาษาญี่ปุ่น คิดเป็นเพียงร้อยละ 1 ในขณะที่ป้ายหนึ่งภาษา ภาษาอังกฤษ คิดเป็นร้อยละ 14

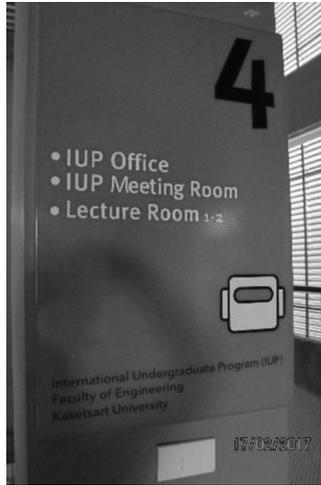
จากการวิเคราะห์ข้างต้นจึงสามารถตัดสินได้ว่า ภาษาไทยเป็นภาษาหลักที่ใช้บนป้ายสาธารณะในแวดวงการศึกษาของสถาบันการศึกษาไทยโดยอาจปรากฏร่วมกับภาษาอื่น ๆ เช่น อังกฤษ จีน หรือญี่ปุ่น อย่างไรก็ตาม เมื่อปรากฏร่วมกับภาษาอื่น ภาษาไทยมักจะอยู่ในตำแหน่งที่เด่นกว่าเช่นด้านบนเหนือภาษาอื่น ๆ หรือด้านซ้ายของป้าย ดังนั้นผู้วิจัยจึงสรุปว่าภาษาไทยมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการเลือกภาษาบนป้ายสาธารณะของมหาวิทยาลัยทั้งสองแห่ง

4.2 การวิเคราะห์รูปแบบการเขียนในป้ายสาธารณะของมหาวิทยาลัย

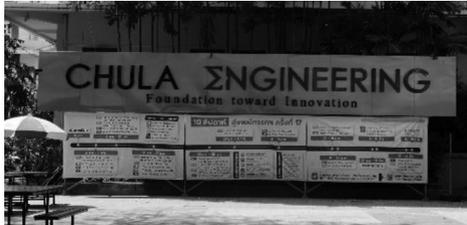
จากการวิเคราะห์ข้างต้น ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตถึงการเลือกภาษาบนป้ายสาธารณะว่าภาษาที่ใช้บนป้ายสาธารณะที่พบในมหาวิทยาลัยทั้งสองแห่ง คือภาษาไทยและมักมีรูปแบบการเขียนแบบหนึ่งภาษามากที่สุด ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะเน้นการวิเคราะห์ให้เห็นรูปแบบอื่น ๆ ของป้ายสาธารณะที่พบในมหาวิทยาลัยทั้งสองแห่ง โดยจำแนกตามรูปแบบการเขียนเนื้อหาออกเป็นสองส่วนได้แก่ ป้ายภาษาอังกฤษที่มีรูปแบบหนึ่งภาษาและป้ายที่มีรูปแบบอื่น ๆ

4.2.1 ป้าย ภาษาอังกฤษที่มีรูปแบบหนึ่งภาษา (English Monolingual Signs)

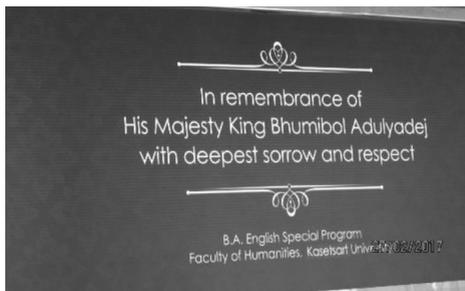
จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่พบในแวดวงการศึกษาพบว่า มีป้ายจำนวนหนึ่งที่มีรูปแบบการเขียนแบบหนึ่งภาษาโดยใช้เพียงภาษาอังกฤษเท่านั้น กล่าวคือมีเพียงภาษาอังกฤษเท่านั้นบนป้าย ดังตัวอย่างที่ 4.5 - 4.7 ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 4.5. ป้ายอาคารของคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ภาพที่ 4.6. ป้ายอาคารของคณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 4.7. ป้ายอาคารในคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ภาพด้านบนเป็นตัวอย่างของการใช้ภาษาอังกฤษบนป้ายโดยใช้รูปแบบการเขียนแบบหนึ่งภาษา ซึ่งขัดแย้งกับป้ายส่วนใหญ่ในแวดวงการศึกษาซึ่งมักใช้ภาษาไทยเป็นภาษาหลัก ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าการใช้ภาษาอังกฤษบนป้ายนั้นมีความสัมพันธ์กับอัตลักษณ์ของเจ้าของป้าย กล่าวคือการใช้ป้ายภาษาอังกฤษนั้นเป็นการเลือกภาษาเพื่อแสดงอัตลักษณ์ของตนเองนั้นๆ เช่นในภาพ 4.7 เป็นป้ายที่ออกโดยหลักสูตรภาษาอังกฤษของคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จึงเลือกใช้ภาษาอังกฤษเพื่อเป็นตัวแทนอัตลักษณ์ของหลักสูตร ส่วนภาพ 4.5 และ 4.6 แสดงอัตลักษณ์ของคณะวิศวกรรมศาสตร์ที่มีหลักสูตรนานาชาติซึ่งเน้นการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษ นอกจากนี้การใช้ป้ายภาษาอังกฤษในรูปแบบการเขียนหนึ่งภาษายังสะท้อนให้เห็นการปรับภาษาเพื่อให้เข้ากับกลุ่มเป้าหมายของการสื่อสารตามทฤษฎี Communication Accommodation Theory เสนอโดย ไกลส์และคูปลันด์ (Giles & Coupland: 1991) ซึ่งระบุว่าในการสนทนา ผู้ใช้ภาษาอาจจะปรับการใช้ภาษาของตนเพื่อให้เข้ากับผู้ที่สนทนาด้วยด้วยหลักการลู่เข้าของภาษา (Speech Convergence) ดังนั้นการเลือกภาษาบนป้ายสาธารณะในแวดวงการศึกษาจึงเลือกใช้ภาษาอังกฤษเพื่อสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิตต่างชาติ

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบการปรากฏป้ายภาษาอังกฤษแบบหนึ่งภาษาโดยพิจารณาจากภาษาที่ใช้จะพบว่าป้ายที่ใช้ภาษาไทยมีจำนวนมากคิดเป็นร้อยละ 80 ในขณะที่ป้ายภาษาอังกฤษภาษาเดียวคิดเป็นร้อยละ 20 ดังสรุปในตาราง 3.4 และแผนภูมิ 3.4 ต่อไปนี้

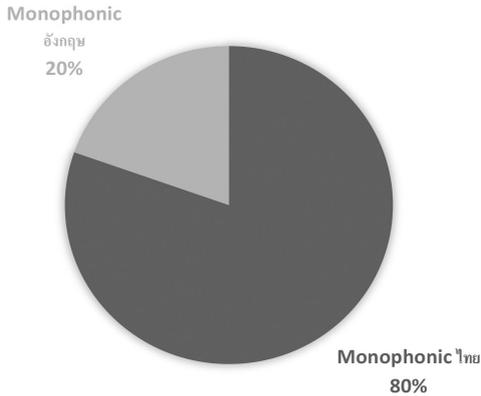
ตารางที่ 3.4

จำนวนป้ายที่รูปแบบการเขียนแบบหนึ่งภาษาจำแนกตามภาษาที่ปรากฏ

	จำนวน
ป้ายแบบหนึ่งภาษา (ภาษาไทย)	205
ป้ายแบบหนึ่งภาษา (ภาษาอังกฤษ)	50

แผนภูมิที่ 3.4

ร้อยละของการเลือกภาษาบนป้ายที่มีรูปแบบหนึ่งภาษา

ข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่าแม้ว่าภาษาไทยจะใช้มากที่สุดในปีที่มีรูปแบบหนึ่งภาษาของมหาวิทยาลัยทั้งสอง ภาษาอังกฤษเองยังมีบทบาทในปีรูปแบบหนึ่งภาษามากถึงร้อยละ 20 จึงอาจสรุปได้ว่า นอกจากภาษาไทยแล้วภาษาอังกฤษเองเป็นอีกหนึ่งภาษาสำคัญที่มีบทบาทในภูมิทัศน์ภาษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ทั้งนี้ผู้วิจัยไม่พบป้ายรูปแบบหนึ่งภาษาที่ใช้ภาษาอื่นเลย

4.2.2 ป้ายที่มีรูปแบบการเขียนอื่น ๆ (Other Signs)

นอกจากรูปแบบการเขียนแบบหนึ่งภาษาแล้ว จากการวิเคราะห์ข้อมูลยังพบรูปแบบการเขียนแบบอื่น ๆ ได้แก่ รูปแบบการเขียนแบบพ้องความหมาย รูปแบบการเขียนแบบปนภาษา และรูปแบบการเขียนแบบพหุภาษา โดยได้อภิปรายเชิงปริมาณในหัวข้อข้างต้นแล้ว ดังนั้นในหัวข้อนี้จะวิเคราะห์เชิงคุณภาพถึงรูปแบบการเขียนทั้ง 3 แบบ

1. ป้ายรูปแบบการเขียนแบบพ้องความหมาย

ตั้งที่กล่าวไว้ข้างต้น รูปแบบการเขียนแบบพ้องความหมาย หมายถึงป้ายที่

มีการเลือกใช้สองภาษาในระดับข้อความโดยที่ข้อความเหล่านั้นมีความหมายเหมือนกัน ดังเช่นยกตัวอย่างในภาพ 3.6 ข้างต้น โดยเมื่อพิจารณารูปแบบแล้วพบว่าป้ายที่พบจากมหาวิทยาลัยทั้งสองมีรูปแบบคล้ายกัน กล่าวคือป้ายส่วนใหญ่ใช้ภาษาไทยในตำแหน่งที่เด่นกว่าภาษาอังกฤษและมีขนาด สี หรือแบบตัวอักษรที่เด่นกว่า ดังตัวอย่าง 4.8 - 4.10 ต่อไปนี้

ภาพที่ 4.8 ป้ายหน้าห้องหน่วยวิศศึกษา คณะวิศวกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 4.8 แสดงให้เห็นว่าภาษาไทยในป้ายมีความสำคัญมากกว่าภาษาอังกฤษโดยตัดสินได้จากขนาดตัวอักษรที่มีขนาดใหญ่กว่าและตำแหน่งที่วางอยู่เหนือภาษาอังกฤษด้านล่าง

ภาพที่ 4.9 ป้ายหน้าคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ภาพ 4.8 และ 4.9 แสดงให้เห็นว่าภาษาไทยในป้ายมีความสำคัญมากกว่าภาษาอังกฤษโดยตัดสินได้จากขนาดตัวอักษรที่มีขนาดใหญ่กว่าและตำแหน่งที่วาง

อยู่เหนือภาษาอังกฤษด้านล่าง เช่นเดียวกับภาพ 4.10 ด้านล่างซึ่งแสดงตัวอย่างของป้ายที่มีรูปแบบการเขียนแบบพ้องความหมายโดยให้ภาษาไทยอยู่ทางด้านซ้ายของป้าย

ภาพที่ 4.10 ป้ายหน้าคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

อย่างไรก็ตามสิ่งที่น่าสนใจก็คือ ผู้วิจัยพบว่า มีป้ายในแวดวงการศึกษางานป้ายที่มีรูปแบบการเขียนแบบพ้องความหมายที่ไม่สอดคล้องกับรูปแบบข้างต้น กล่าวคือใช้รูปแบบการเขียนโดยเน้นภาษาอังกฤษเป็นหลักแทนที่ภาษาไทย ดังเช่นที่แสดงในตัวอย่าง 4.11 และ 4.12 ด้านล่าง

ภาพที่ 4.11 ป้ายห้องควบคุมไฟฟ้า คณะวิศวกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

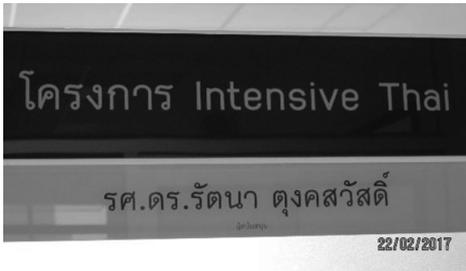
ภาพที่ 4.12 ป้ายหน้าห้องศูนย์ไทยศึกษา คณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ป้ายทั้งสองมีการใช้รูปแบบการเขียนที่แตกต่างจากป้ายรูปแบบผังความหมายอื่นๆ กล่าวคือใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาหลักโดยการวางไว้ตำแหน่งเหนือภาษาไทยและมีขนาดใหญ่กว่าในภาพ 4.11 แสดงให้เห็นถึงบทบาทที่เพิ่มขึ้นของภาษาอังกฤษในแวดวงการศึกษา

นอกจากรูปแบบการเขียนแบบผังความหมาย ผู้วิจัยยังรูปแบบการเขียนแบบปนภาษาและการเขียนแบบพหุภาษาอีกด้วย ทั้งสองรูปแบบมีลักษณะเดียวกันคือมีการใช้ภาษามากกว่าหนึ่งภาษาบนป้าย แต่แตกต่างกันตรงที่การเขียนแบบปนภาษาจะมีการใช้สองภาษาปนกันในระดับประโยคหรือระดับคำศัพท์ แต่ในขณะที่การเขียนแบบพหุภาษาจะใช้สองภาษาในข้อความที่ต่างกัน จากการวิเคราะห์พบว่าการเขียนแบบพหุภาษาและปนภาษานี้พบน้อยมากแค่ร้อยละ 5 จากป้ายในแวดวงการศึกษาทั้งหมด แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อวิเคราะห์รูปแบบของการเขียนแบบปนภาษาและพหุภาษาจะเห็นลักษณะบางประการที่น่าสนใจ

ภาพที่ 4.13 ป้ายหน้าห้องวารสาร Manusya คณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 4.14 ป้ายหน้าห้องโครงการภาษาไทยเพื่อชาวต่างชาติ คณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพ 4.13 และภาพ 4.14 ด้านบนแสดงให้เห็นรูปแบบการปนภาษาโดยใช้คำ เช่น วารสาร และโครงการในภาษาไทยปนกับชื่อเฉพาะภาษาอังกฤษในภาษาอังกฤษในระดับนามวลี นอกจากนี้รูปแบบการปนภาษาอาจจะพบในระดับข้อความในรูปแบบการเขียนแบบพหุภาษาได้เช่นกัน ดังตัวอย่างภาพ 4.15 ต่อไปนี้

ภาพที่ 4.15 ป้ายหน้าศูนย์หนังสือเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ภาพ 4.15 แสดงตัวอย่างของป้ายที่มีข้อความสองภาษาแต่ความหมายแตกต่างกันกล่าวคือ ข้อความด้านบนเป็นภาษาอังกฤษ ในขณะที่ข้อความด้านล่างเป็นข้อความภาษาไทย

สรุป ในการวิเคราะห์ป้ายสาธารณะในแวดวงการศึกษาของมหาวิทยาลัยไทย ทั้งสองแห่งพบว่า รูปแบบหลักได้แก่รูปแบบการเขียนแบบหนึ่งภาษาโดยใช้ภาษาไทยเป็นหลัก แต่พบว่ามีป้ายที่มีลักษณะแตกต่างออกไปจากรูปแบบดังกล่าว นั่นคือ รูปแบบที่ 1. ใช้รูปแบบการเขียนแบบหนึ่งภาษาแต่ใช้ภาษาอังกฤษเท่านั้น รูปแบบที่ 2. ใช้รูปแบบการเขียนแบบพ้องความหมายแต่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นหลัก รูปแบบที่ 3. ใช้รูปแบบการเขียนแบบปนภาษาในระดับนามวลีโดยใช้ไทยปนกับภาษาอังกฤษ รูปแบบที่ 4. ใช้รูปแบบการเขียนแบบพหุภาษาแบบอังกฤษ-ไทย จากการวิเคราะห์รูปแบบการเขียนบนป้ายสาธารณะในมหาวิทยาลัยทั้งสองสะท้อนให้เห็นบทบาทของภาษาอังกฤษที่เพิ่มขึ้นในมหาวิทยาลัยรัฐของไทย

5. สรุปและอภิปรายผล

การศึกษานี้วิเคราะห์การเลือกภาษาบนป้ายสาธารณะของมหาวิทยาลัยไทย สองแห่งได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จาก 5 จุด เก็บข้อมูล โดยผลการวิเคราะห์พบว่าสอดคล้องกับการศึกษาอื่นๆ ก่อนหน้าที่พบว่า ภาษาไทยยังคงมีบทบาทสำคัญบนป้ายสาธารณะโดยมักปรากฏเป็นป้ายหนึ่งภาษา โดยใช้ภาษาไทยมากที่สุดและเมื่อปรากฏร่วมกับภาษาต่างประเทศอื่นๆ ภาษาไทย มักจะอยู่ในตำแหน่งที่เด่นกว่าเช่น ด้านบนเหนือภาษาอื่นๆ หรือด้านซ้ายของป้าย อย่างไรก็ตามการวิเคราะห์ก็ยังพบว่ายังมีป้ายจำนวนหนึ่งที่มีลักษณะรูปแบบการเลือก ภาษาที่แตกต่างออกไปจากรูปแบบที่ใช้ภาษาไทยเป็นหลัก โดยแบ่งออกเป็น 4 ลักษณะได้แก่ ดังกล่าว นั่นคือ รูปแบบที่ 1. การใช้ภาษาอังกฤษเท่านั้นในการเขียน ป้ายแบบหนึ่งภาษา รูปแบบที่ 2. ใช้รูปแบบการเขียนแบบพ้องความหมายแต่ใช้ ภาษาอังกฤษเป็นหลัก รูปแบบที่ 3. ใช้รูปแบบการเขียนแบบปนภาษาในระดับนาม วลีโดยใช้ไทยปนกับภาษาอังกฤษ รูปแบบที่ 4. ใช้รูปแบบการเขียนแบบพหุภาษา แบบอังกฤษ-ไทย จึงอาจอนุมานได้ถึงบทบาทที่เพิ่มขึ้นของภาษาอังกฤษในสถาน ศึกษาของไทยทั้งสองแห่ง ซึ่งผลการวิเคราะห์นี้ได้สอดคล้องกับผลที่พบในสถาน ศึกษาในประเทศอื่นๆ ที่ไม่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่ ยกตัวอย่างเช่นใน มหาวิทยาลัยคิวซีวในประเทศญี่ปุ่น (Wang, 2015) หรือในมหาวิทยาลัย De La Salle University-Dasmariñas ในประเทศฟิลิปปินส์ (Tabajunda, 2018)

ตามแนวคิดของสปอลสกี (Spolsky, 2009) ที่เสนอว่าการเลือกภาษาในที่ สาธารณะของชุมชนสามารถสะท้อนนโยบายภาษาของชุมชนนั้นได้ ดังนั้นการเลือก ภาษาบนป้ายสาธารณะของมหาวิทยาลัยไทยทั้งสองแห่งนั้นจึงแสดงให้เห็นถึง นโยบายที่เริ่มเห็นความสำคัญของภาษาอังกฤษของมหาวิทยาลัยไทย

บทบาทที่เพิ่มขึ้นของภาษาอังกฤษในภูมิทัศน์ภาษาของสถานศึกษาไม่ได้ เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะในประเทศไทยเท่านั้น แต่ยังพบในประเทศอื่นที่มี ภาษาประจำชาติเป็นของตัวเองเช่นประเทศญี่ปุ่นด้วย พบว่าการเพิ่มขึ้นของ หลักสูตรภาษาอังกฤษของมหาวิทยาลัยคิวซีวน่าจะมีผลต่อการเพิ่มขึ้นของภาษา

อังกฤษในมหาวิทยาลัย เช่นเดียวกับในมหาวิทยาลัยในไทยทั้งสองที่มีหลักสูตรที่สอนเป็นภาษาอังกฤษจำนวนมาก ซึ่งสามารถสรุปได้ในตารางด้านล่างนี้

ตารางที่ 3.5

หลักสูตรของมหาวิทยาลัยทั้งสองที่เก็บข้อมูล

สถาบัน	หลักสูตรภาษาไทย	หลักสูตรภาษาอังกฤษ	รวม
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	447	69	516
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	288	26	314

จากตารางด้านบนแสดงให้เห็นถึงหลักสูตรที่เป็นภาษาอังกฤษของมหาวิทยาลัยไทยทั้งสองแห่งรวมถึงจำนวนนิสิตต่างประเทศที่เข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัยทั้งสองส่งผลให้พบการเลือกภาษาอังกฤษบนป้ายสาธารณะมากขึ้นเพื่อการสื่อสารที่ประสบความสำเร็จนั่นเอง

รายการอ้างอิง

- Backhaus, P. (2007). *Linguistic Landscape: A Comparative Study of Urban Multilingualism in Tokyo*. Multilingual Matters: New York.
- Ben-Rafael, E., Shohamy, E., Amara, M. H., & Trumper-Hecht, N. (2006). Linguistic Landscape as Symbolic Construction of the Public Space: *The Case of Israel*. *International Journal of Multilingualism*, 3(1), 7-30.
- Coulmas, F. (2009). Linguistic landscaping and the seed of the public sphere. In E. Shohamy & D. Gorter (Eds.), *Linguistic landscape: Expanding the scenery* (pp. 13-24). New York, NY: Routledge.
- Crystal, D., (2012). *English as a global language*. Cambridge University Press.

- Draper, J. & Nilaiyaka, A. (2015) Culture and language promotion in Thailand: implications for the Thai Lao minority of introducing multilingual signage. *Asian Ethnicity*, 16(2) pp.203-234.
- Fishman, J.A., (1972). Domains and the relationship between micro-and macro-sociolinguistics. Directions in sociolinguistics: *The ethnography of communication*, pp.435-453.
- Giles, H. and Coupland, N., (1991). *Language: Contexts and consequences*. Thomson Brooks/Cole Publishing Co.
- Holmes, J., (2013). *An introduction to sociolinguistics*. Routledge.
- Huebner, T. (2006). Bangkok's linguistic landscape: Environmental print, code-mixing and language change. in D. Gorter (ed.) Linguistic landscape: *A new Approach to Multilingualism*, pp.31- 51.
- Jing-Jing, WANG., (2015). Linguistic Landscape on Campus in Japan-A Case Study of Signs in Kyushu University. *Intercultural Communication Studies*, 24(1).
- Landry, R. and R. Y. Bourhis. (1997). Linguistic landscape and ethnolinguistic vitality: An Empirical Study. *Journal of Language and Social Psychology* 16.1: 23-49.
- Mei, T.L., Abdullah, A.N., Heng, C.S. and Kasim, Z.B.M., (2016). Language Choice and Use of Malaysian Public University Lecturers in the Education Domain. *Advances in Language and Literary Studies*, 7(1), pp. 21-32.
- Siricharoen, A. (2016). Multilingualism in the linguistic landscape of the faculty of Arts, Chulalongkorn University, Thailand. *MAUSYA: Journal of Humanities* (22), pp.12-25.
- Spolsky, B. (2009). *Language Management*. Prague: Cambridge University Press.

- Spolsky, B. & Lambert, R. (2006). Language planning and policy: models. In Keith Brown (ed.), *Encyclopedia of language and linguistics* [2nd edition, Vol. 6], 561-575. Oxford: Elsevier.
- Tabajunda, D. (2018). Linguistic Schoolscape as Public Communication: A Study of Announcements and Signages in De La Salle University - Dasmariñas. *Proceedings of the 32nd Pacific Asia Conference on Language, Information and Computation*. Association for Computational Linguistics: Hong Kong.

Received: June 25, 2019

Revised: May 15, 2020

Accepted: December 14, 2020